

Blijvende focus op taalarme gezinnen in

Voor baby's, peuters en kleuters is voorschoolse educatie in de bibliotheek een essentiële voorziening om laaggeletterdheid te voorkomen. BoekStart, het begin van de doorlopende leeslijn, vormt voor kinderen van 0 tot 4 jaar het startpunt van de lees- en taalontwikkeling. In het kader van dit aanbod is de stand van zaken omtrent de product- en dienstverlening van openbare bibliotheken voor kinderen van 0 tot 4 jaar via de Bibliotheekmonitor in kaart gebracht.

TEKST: ANNEMIEK VAN DE BURGT (ADVISEUR ONDERZOEK EN KENNISDELING), SHARON VAN DE HOEK (ADVISEUR ONDERZOEK EN KENNISDELING) EN ANNE VAN DEN DOOL (REDACTEUR ONDERZOEK), ALLEN WERKZAAM BIJ DE KB

INFOGRAPHIC: CARLIEN KEILHOLTZ

Breed aanbod voorschoolse educatie in bibliotheken

Gemiddeld is één van de vier kinderen van 0 tot 4 jaar in het werkgebied van de responderende bibliotheken lid van de bibliotheek. Bibliotheken bieden niet alleen de mogelijkheid boeken te lezen en te lenen; ze organiseren tal van lees- en mediagebruikbevorderende activiteiten en programma's voor kinderen van 0 tot 4 jaar en hun ouders en andere intermediairs. Zo doen vrijwel alle responderende bibliotheken mee aan De Nationale Voorleesdagen en BoekStart voor baby's, en vier van de vijf aan BoekStart in de kinderopvang. Ook is er aandacht voor training en ondersteuning van bijvoorbeeld pedagogisch medewerkers en ouders. Een opvallende stijging is te zien in de deelname aan de Media Ukkie Dagen: dit percentage steeg van 36% in het schooljaar 2019-2020 naar 54% in het schooljaar 2020-2021.

Blijvende focus op taalarme gezinnen

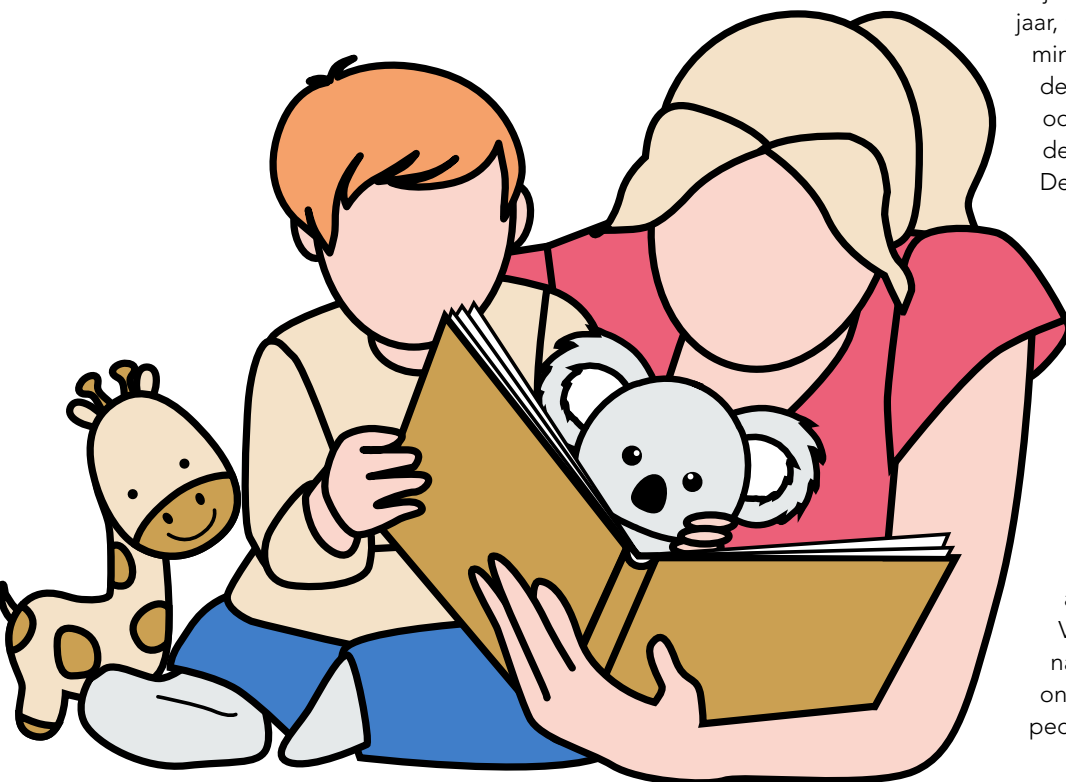
Bibliotheken blijven speciale aandacht besteden aan taalarme gezinnen, onder meer via de coördinatie van de VoorleesExpress (63%). Hierin is een blijvend stijgende lijn te zien: in 2017 coördineerde nog slechts 38% van de bibliotheken dit programma. Ook werken zes van de tien bibliotheken (59%) samen met partners die zich richten op laagtaalvaardige ouders, zoals de consultatiebureaus, (Digi-)Taalhuizen, gemeenten, maatschappelijk dienstverleners en welzijnsorganisaties. Bijna de helft van de bibliotheken (46%) organiseert verder speciale activiteiten voor taalarme gezinnen.

Invloed van de coronamaatregelen

Ook dit schooljaar hebben de coronamaatregelen invloed uitgeoefend op de dienstverlening van bibliotheken voor 0- tot 4-jarigen. Zij organiseerden, net als vorig schooljaar, minder ouder-kindactiviteiten (74%) en gaven minder vaak voorlichting aan ouders (62%). Door de tijdelijke sluiting van bibliotheken moest ook de uitreiking van de BoekStartkoffertjes en de communicatie daarover worden aangepast. De maatregelen zorgden er bovendien voor dat men de doelgroep minder goed kon bereiken dan voorgaande jaren. Verder werden minder vrijwilligers inhoudelijk geschoold, waarschijnlijk omdat zij de kennis niet direct in praktijk konden brengen.

Alternatieve dienstverlening

Bijna alle bibliotheken boden tijdens de lockdowns alternatieve dienstverlening op het gebied van voorschoolse educatie aan. Ze boden bijvoorbeeld online informatie aan, brachten boeken of haalden ze op. Verder zetten ze hun voorleesactiviteiten om naar een online variant en organiseerden ze online informatiebijeenkomsten voor ouders of pedagogisch medewerkers. Veel bibliotheken

aanbod rondom voorschoolse educatie

beschouwen deze webinars als een succes, mede vanwege de hoge opkomst. Toch bleek het opzetten van dergelijke alternatieve dienstverlening vaak tijdrovender dan gedacht

Groeiende samenwerking met partners

Het aantal partners dat de bibliotheek bij de dienstverlening voor 0- tot 4-jarigen betreft, is de afgelopen jaren toegenomen: in 2016 werkten bibliotheken met gemiddeld drie verschillende partners samen, in het schooljaar 2020-2021 waren dat er vijf à zes. Het gaat met name om consultatiebureaus, gemeenten, kinderopvanginstellingen en basisscholen. Deze samenwerkingen worden ook meer geëvalueerd dan in voorgaande schooljaren. In het algemeen vindt meer borging van het aanbod voor baby's, dreumesen en peuters plaats: er zijn meer geormerkte uren voor beschikbaar.

Aanbevelingen vanuit het Kernteam 0-12 (BoekStart)

Bibliotheken hebben een belangrijke rol, zowel bij het voorkomen van taalproblemen bij de jeugd als bij het ondersteunen van de basisvaardigheden van volwassenen. De inzet op de gezinsaanpak om de cyclus van laaggeletterdheid te doorbreken, wordt elk jaar versterkt, zoals in dit onderzoek opnieuw blijkt. Er worden nieuwe activiteiten opgezet en verbindingen gemaakt tussen leesbevorderingsprogramma's zoals BoekStart en de Bibliotheek op school, de VoorleesExpress, activiteiten van (Digi-)Taalhuizen en programma's rondom basisvaardigheden. De gezinsaanpak is meer dan een reeks losstaande activiteiten: het is belangrijk om in te zetten op een integrale aanpak met verbindingen binnen en buiten de bibliotheek. Door de gezinsaanpak op strategisch niveau goed vorm te geven en ook te borgen bij samenwerkingspartners, ontstaat een stevig fundament voor de gezinsaanpak op tactisch en uitvoerend niveau.

Het Kernteam prijst het feit dat steeds meer bibliotheken zich bewust zijn van de personeelsuren die nodig zijn voor de kwalitatieve dienstverlening rondom voorschoolse educatie en deze opnemen in hun beleid. Desalniettemin is bij veel bibliotheken meer tijd nodig om de dienstverlening naar een hoger plan te kunnen tillen; maak ook daarvoor personeelsuren vrij. Bekostig de dienstverlening niet enkel met een startsubsidie, maar zet in op structurele middelen. Draag zorg voor structurele inzet van personeel, duurzame plannen en meerjarenbegrotingen, en leg dit vast in lokale (samenwerkings)overeenkomsten met de partners waarin de afgestemde taken, rollen en verantwoordelijkheden staan beschreven. Samenwerking met partners versterkt de positie van de bibliotheek. Blijf vanuit de Bibliotheek de e-learning Taalstimulering door voorlezen - JGZ onder de aandacht brengen die jeugdartsen en jeugdverpleegkundigen van het consultatiebureau helpt hun deskundigheid op het gebied van leesbevordering te vergroten. Te vinden via de verkorte link: tinyurl.com/2p9yk6k9. Zet ook in op promotie van de dit jaar verschenen e-learning Taalstimulering door voorlezen - Kraam-

zorg, specifiek gericht op kraamverzorgenden. Te vinden via de verkorte link: tinyurl.com/5c6vmk6u

Aan de slag met KB-instrumenten

Vier van de vijf bibliotheken (83%) maken gebruik van de instrumenten rondom voorschoolse educatie die door de KB worden aangeboden, zoals rapportages, dashboards en infographics. Dit is een stijging ten opzichte van vorige schooljaren. Vier van de tien (40%) bibliotheken maken gebruik van de landelijke rapportage. De lokale infographic wordt door 43% van de bibliotheken geraadpleegd; in het geval van de provinciale en landelijke infographic gaat het om respectievelijk 30% en 27%. Bijna een derde van de bibliotheken (31%) ontvangt ondersteuning van de POI in kwestie om te resultaten te duiden en deze te incorporeren in hun dienstverlening. Bibliotheken gebruiken de resultaten bijvoorbeeld om het beleid vorm te geven, nieuwe doelen te stellen en partners te informeren over de voortgang.

Landelijke resultaten lokaal inzetten

Vier van de tien bibliotheken (39%) brengen de opbrengsten van de samenwerking met partners in kaart. Dit is een stijging ten opzichte van vorig schooljaar, toen nog geen kwart dit deed (23%). Rondom de Bibliotheekmonitor-meting met betrekking tot voorschoolse educatie worden diverse hulpmiddelen gepubliceerd die bibliotheken hierbij kunnen helpen. Daarnaast zijn op bibliotheekinzicht.nl meer landelijke inzichten over de effectiviteit van de dienstverlening terug te vinden. De jaarlijkse Monitor BoekStart in de kinderopvang laat zien hoe het gesteld is met het voorleesklimaat en talige activiteiten in de kinderopvang, en met het beleid daaromtrent.

Deze landelijke rapportage biedt diverse aanknopingspunten om het gesprek aan te gaan, zowel intern als met de gemeente en andere samenwerkingspartners. Naast deze rapportage zijn de resultaten van de Bibliotheekmonitor-meting verwerkt in een landelijke infographic – te downloaden via de pagina Resultaten op [Bibliotheekinzicht](https://Bibliotheekinzicht.nl) (tinyurl.com/5yptedra) – en zijn voor de provinciale ondersteuningsinstellingen (POI's) per provincie infographics beschikbaar. De bibliotheken die hebben deelgenomen aan de Bibliotheekmonitor-meting beschikken tevens over een individuele infographic, waardoor de dienstverlening rondom voorschoolse educatie ook op lokaal niveau in kaart is gebracht. Zowel de landelijke en provinciale als de lokale resultaten zijn nader te analyseren via het dashboard Voorschoolse educatie op [Bibliotheekinzicht](https://Bibliotheekinzicht.nl) (tinyurl.com/2p8z3yev). Dit dashboard biedt de bibliotheken de mogelijkheid hun individuele resultaten af te zetten tegen de landelijke cijfers, de resultaten van de provincie en bibliotheken van vergelijkbare grootte.

Naschrift

Bij dit artikel hoort een infographic. Deze vindt u op bibliotheekblad.nl/bronnen